

companyes sien meses en poder de Nicholau de Sent Climent qui ho tenga en feeltat per lo Senyor Rey et per los frares en la forma damunt dita.

Item. Atorga D. Artal que Frare Beringer de Bellvis, frare Dalmau de Timor, Frare Arnau de Banyuls, Frare Lop Sanxes de Vergua, Frare Ramon Dontiyena, Frare Arnau Despuig, Frare Beringuer Despuig, Frare Bertran de Ribes Altes, Frare Bertran de Vilallonga, Frare Bertran Çaçirera, Frare Pere de Vilagrassa, Frare B.ⁿ de Puigvert, Frare P. Garcez de Vergua, Frare B.ⁿ de Forgues, el Frare Beringuer Goamir, el Frare Bernat de Bellicen, tenguen sengles besties mulars à son cavalcar, et cascun dels Comanadors II homens, et els frares de Convent sengles homens e la provisio lur sia en aquesta manera.

Equels frares Cavallers que tendrán una bestia de convent et I escuder, hagen cascun II etc; jaccen, e quels Comanadors frares sarjans qui tendran bestias et escuder hagen cascun II etc. jaccen, e quels altres Frares qui tendrán un hom tan solsament hagen cascun dia XVIII diners jaccen, e quels Frares qui no tindrán bestia ne hom, hagen cascun dia XII diners jaccen.

Item. Al fet del *Turment*, promet D. Artal en nom del Senyor Rey als dits frares, quel dit Senyor Rey farà tot son poder en escusarne à ells, et à tots sos naturals, per zó car no es seu lo poder mes del Papa.

Item. Atorga Don Artal als dits Frares sobrel fet de les *Ores et del Segrament de lesgleya* que per zó com aquest fet no es al Senyor Rey, ne el poder no vé à ell, quel dits frares hagen ab los Bisbes, per zó car lo Senyor Rey ne ho vedará ne ho manará.

Item. Atorga Don Artal als dits frares de part del Senyor Rey quels sie perdonat à ell tota ren que hagen fet ne dit contra el Senyor Rey ó sos oficials tro al present die.

Item. Atorga lo dit Don Artal als dits frares que si alguns deutes son deguts per ells, que sien pagats dels bens que son al Castell, segons que trobat será esser deguts en veritat, et assó à coneixament del dit Don Artal.

E si algun los han prestades besties ó armes ó algunes altres coses, que les vusquen retre et tornar et à aquells guils ho prestaren que nols en venga mal nengun no contrastant la crida contra assó feta de part del Senyor Rey.

Encara quels dits Frares cobren totes lurs *Comandes* hon que les hagen, aixis que non venga mal à aquells qui les tenen per la dita crida, en aquesta emperó condicio que aquelles *Comandes*, exeptades les coses que demunt les son otorgades, venguen en poder del dit en Nicholau de Sent Climen qui les tenga en feeltat en aytal condicio que si el *Papa* les demanava al Senyor Rey, que aquell en Nicholau les retés al dit Senyor Rey perque les pogues tornar al Papa. Encara que si la Orden del Tem-

ple se desfeya, que les retés al Senyor Rey, pero si la Orden del Temple romanie en son estament, que aquell Nicholau les sie tengut de tornar à cada un del Frares.

Item. Atorga lo dit Don Artal als dits Frares que sie perdonat per lo Senyor Rey à tots les seglars que son en lo dit *Castell* tota ré que hagen fet ne dit tró aquest present die et que cobren tots lurs bens feens en aquels agen en sa Senyoria, et cobren atresi les mobles qui trobats serán en poder del Senyor Rey ó de sos oficials.

Encara que tots los bens mobles quils sien estats preses per lo dit Senyor Rey ó per sos oficials quels sien tornats à coneixamen del dit don Artal dels bens del Castell, et quels sien pagades lurs soldades del die que sencloiren en lo dit Castell tro al die quen isquen è aquells qui noy eren à soldada quels sie satisfet de lur trebayll à coneguda de D. Artal et dels Frares.

Item. Atorga lo dit Don Artal als dits seglars que pusguen cobrar totes ses comandes on que les comanassen en la senyoria del senyor Rey no contrastant la crida damunt dita et que à aquells qui les tenen no venga nengun mal.

Encara quels dits seglars pusquen trer tot lo lur del dit Castell à fe dels Frares et à jura dels dits seglars à coneixement del dit Don Artal.

Item. Atorga lo dit Don Artal que à tots los seglars qui ab voluntat dels Frares exiren del Castell, sien pagades lurs soldades, et lur trebayll del Temps que foren en lo dit Castell així com à aquells qui y son romans.

Item. Atorga lo dit Don Artal que à tots aquells qui son al Castell de *Muntzó* hon exiren ab voluntat dels Frares qui abans tenien ab cartes et posseyen Batllies, dalcuns locs, quels sien tornades aquelles Batllies, el atressiquels beneficis que posseyen ab cartes quels sien tornats.

Item. Atorga lo dit Don Artal que à *Johan de Muntzó* sie observada la carta quel *Maestre* li feu de zó de *Tortosa* et quen sie mes en possessió.

Item. Atorga Don Artal que totes les cartes les guals los Frares ne els seglars hagen mester del senyor Rey sobre les coses damunt dites, les sien dades franchises et sens algun preu.

Item. Atorga lo dit Don Artal que en aquelles matexes condicions del Castell de *Muntzó*, sentenen los Frares et, els lecs del Castell de *Xalamera*.

Item. Atorga lo dit Don Artal que aquestes metexes condicions qui son atorgades als lecs, sien atorgades als Clergues et à les fembres qui son en los dits castells de *Muntzó* et de *Xalamera*.

Item. Atorga Don Artal que aquets frares estien à *Gardeny*, zo es à saber, Frare Dalmau de Timor, Frare Arnau de Banyuls, Frare Ramon Dontiyena, Frare Arnau Despuig, Frare Beringuer Despuig, Frare Bertran de Vilallonga, Frare Pere de Vilagranada, Frare Bertran Sacirera, Frare Bernat de Puigvert, Frare Bernat de Forgues, Frare Pere Satorre, Frare

B.ⁿ Despujol, Frare Bernat de Bellivent, Frare P. Sunyer, Frare Salvador Danglesola, Frare G. de Sent Martí, Frare G. Dalbiol, Frare B.ⁿ Saruvira, Frare Pere Sans, Frare Pere Lanera, Frare G. Bardoyll.

E si per aventura tots ó alguns dells, alguns temps del any se volrán mudar, à estar à Barbará ho à Agebut que ho puguen fer, ó à tots les demunt dits Frares sia assignada et dada lur provisio en la Batllia de Gardeny ho en deffalliment daquella Batllia en les altres damunt dites.

Item. Atorga Don Artal, que aquets Frares estien à *Ambell* zo es asaber, Frare Lop Sanxes de Vergua, Frare Pere Garsez de Vergua et Frare Andreu de Magalló, et Frare Sanxo Dalberit è à tots los dits Frares sie assignada et dada lur provissio en la Comandaria de *Riela*.

Item. Atorga Don Artal que aquests Frares estien à Saragossa zo es asaber Frare Bonanat de Vallebrera, Frare Johan et Frare G. Gijar.

A aquets Frares sie assignada el dada lur provisio à Saragossa.

Item. Atorga Don Artal que aquets Frares estien à Xalamera zo es asaber Frare Berinquer de Bellvis, Frare Bertran de Ribes Altes, Frare P. *Guaamir*, Frare Johan de Roses, Frare Domingo Martí, Frare P. de Brenes, Frare Garcia Dalbarrazi, Frare Ar. de Capestany, Frare Johan de Vista Bella.

E si per aventura tots ó alguns dells algun temps del any se volrán mudar à estar en alguns locs de la Batllia de Muntzó que pusquen fer; e sials dada el assignada lur provisio en la Castellania de Muntzó.

Item. Atorga Don Artal que Frare Berinquer Goamir estié à Barcelona et que li sie dada sa provisio de la Comandaria de Barcelona.

Item. Atorga Don Artal à tots los Frares damunt dits que à cavall ó à peu se pusquen anar deportar en vinentment ab les guardes ó ab voluntat dells, et que les dites guardes no sen entrometens de sen dells salvu de guardarlos.

Item. Atorga et promet lo dit Don Artal que si en la carta especial ab seqell pendent la qual lo senyor Rey ha feta als Frares sobre la restitució del Castell de Muntzó avia mester alguna meylloria, quel dit Don Artal la farà fer al Senyor Rey, no mudant en ré la substancia ne la condició del fet.

E Nos Frare Berinquer de Bellvis, Frare Dalmau de Timor, Frare Arnau de Banyuls et Frare Bernat de Bellizen, per nom nostre et de tots los altres Frares estans en lo dit Castell de Muntzó.

Atorgam à vos dit noble *Don Artal de Luna* en nom del dit Senyor Rey, que lo dit Senyor Rey ó vos ó altre en loch dell Complén à Nos la avinenza damunt dita, Nos en continent liurarem à Vos poderosament lo dit *Castell de Muntzó* seqons la ordinasio del Senyor *Papa* et que sie en poder del Senyor Rey seqons quels altres Castells et bens del *Temple* son en son poder per la ordinasio del dit Senyor *Papa* et metrem nostres per-

sones en vostre poder en nom del Senyor Rey seqons la avinenza damunt dita entre Vos et Nos feta.

E de totes les coses damunt dites et senqles manareu lo dit Don Artal en nom del Senyor Rey, et els Frares damunt dits, esser fetes cartes publiques partides per letres per mi *Notari* davall escrit.

La qual avinenza fo feta IX kalen. Junii anno Domini Millesimo CCCIX^o (1) en presencia de *Den Martin Lopez de Roda*, *Den Martin Doblites Cavallers*; et *Den Esteban Dalfatgerin*, jutge de casa del Senyor Rey, et *Den Pere Delsoler*, *Escrivan de la casa daquell mateix Senyor*, et *Den Pere de Cardona* et *Den Pere Marturell*.

Senyjal de Nos D. Artal de Luna, Procurador damunt dit.

Senyjal de Frare Berinquer de Bellvis Castellá.

Senyjal de Frare Dalmau de Timor.

Senyjal de Frare Arnau de Banyuls.

Senyjal de Frare Bernat de Bellizen.

Frares del Temple damunt dits qui per Nos et per tots los altres estants en lo dit Castell de Muntzó, totes les coses et senqles damunt dites Loam, Atorgam et Fermam.

Senyjal de mi Barthomeu Duran Notari public de Muntzó qui à totes les coses et senqles damunt dites present fuy et per manament de les dites parts aquesta carta escriví et cloy lo die et an damunt dits (2).

LECATIO COMMISSA BN. DE LIBIANO MILITI AD FRATRES IN MIRAVETO
EXISTENTES.

DAT. DAROCA V. KALEND. NOVEMBRIS MCCCVIII. (3)

CAPITULA

Memoria sia an B.ⁿ de Libia que com sia à *Miravet* present ab en *B. Zespujades* ensemps à Frare *R.ⁿ Zaguardia* et als altres Frares qui son en *Miravet* la letra de la creenza quels porte è digals la creenza en aquesta forma.

Diga lur en qual manere lo Senyor Rey ha rebuda lur letra en que li han soplegat que li plagues que de ques guiar et assegurar vinent et estant et tornant lo dit Frare *R. Zaguardia* et ii dels frares de *Miravet* que

(1) Archivo Real de Aragon, escritura en pergamino núm. 2653.

(2) 24 de Mayo de 1309.

(3) Daroca 28 Octubre 1308.

poquesen anar als frares de Montzó et al alguns dels venir al Senyor Rey, en la cual letra lur specialment est contenut gue com lo dit B. Zespujades per manament guen avia ahut del Senyor Rey los dixésquen si ells volian metre si meteys, et el Castell de Miravet en poder del Senyor Rey, que plahia al dit Senyor Rey, que venquesen devant ell, è sino no.

Els li resposeren que fals coses dirian al Senyor Rey habent compasió de lur fet, è del perill quels es damunt sils temps los passa.

Si empero ells tot no tenen possats, daria tota carrera et tota endreza perque lur fet venques á bé, é en azó ha feta moltes vegades sa punya per molts misatjers sens quels ha tremeses segons que ells saben:

E specialment los ha feta mostrar la carta original del *Papa* en la qual requés et amonestá lo dit Senyor Rey que les persones et els bens dels Templers venquesen en son poder.

Epersó lo dit Senyor Rey ha á tenir et á seguir la provisió del *Papa* et Daquella nos pot partir quant á les dites dues coses: zo es que lurs persones et lurs bens han ha venir en son poder.

E per aquesta rahó lo Senyor Rey trasmet los en B. de Libia Caballer de casa sua, quels amenará salvament et segura la Senyor Rey; é ells faent azó lo Senyor Rey es quardan com los frares en sos naturals et dels quals cesaria tot mal et tot enuig, gue dequesen habert enaytant com poques et sa honestat li sofris, los dará favor et ajuda en zo que puga, de manera que ells coneixeran que ell les será favorable en aytant com podrá sens lesió de sa honestat.

E ells vinents en aquest cas, entretant diga, en B. de Libia, en B. Zespujades que no farà nequ combatiment ne enuig al Castell.

Per quant no té per bé lo Senyor Rey quels dits Frares de Miravet vagen á Montzó nen parlen abs ells que per ver que zó que aquells de Miravet farán, gueu dequen seguir aquells de Montzó, sino ells se estaran á lurcas.

Ala per fi si per aventura los dits Frares de Miravet diranan B. de Libia que ells de tot en tot volen venir al Senyor Rey et li dirán coses que no dirien al dit B. ne á altres, en aquest cas, aytambe los amenen lo dit en B. al Senyor Rey salvament et segura.

Mes desenganyatlos, els diga clarament que ninguna cosa no poran fer ab lo Senyor Rey, sino fan les cases dues damunt dites, de metre si meteys et el Castell en son poder segons la provisió del *Papa*.

Encare los diga cortesament com ya nes informat que aquells qui exirán de Miravet et vendrán al Senyor Rey non treguen ninguna ré, sino zó que hauran mester á lur messió, de la cual plau al Senyor Rey que lan traquen complidament.

Encare faza de manere en B. de Libia que aquells de Miravet qui vendrán á ell, no pugan parlar ab null hom, del mon que ell no oja.»

CAPITULA TRADITA BN. DE LIVIANO IN CIVITATE CALATAGUBII XV. KALEND. DECEMBRIS ANNO DOMINI MCCCVIII (1).

Al primer Capítol Respon lo Senyor Rey, et plauli et atorga que als *Escuders* qui estaven ab los Frares quant se meseren als Castells, et encare á *Vassalls* lurs qui meseren ab ells en los Castells, gue si á aquets aytals es estade emparada ne presa alguna cosa de zo del lur, guels sic netuda.

E encara li plau que á les persones dels dits *Escuders* et *Vassalls* negun embarch no sie feta per aquesta..... ans los pugen donar zó que an fet per esta raho.

Al segon Capítol Respon lo Senyor Rey que li plau et vol quen *Bart. Zaguardia* et els altres qui venqren es mesderen per amor dels Frares del Temple als Castells, gue sen puschen anar salvament lá don partiren.

Al terz Capítol Respon lo Senyor Rey et diu que per zó cer lo fet lur es espiritual et toca á la fé, lo dit Senyor Rey en oytant com ell, segons sa bona consciencia se porá enformar et coneixer gue ells no sien en colpa, pregará lo Senyor *Papa*, et farà son poder que li sie favorable, é que la Inquisicio sie feta beniquament et misericordiosament.

Al quart Capítol Respon lo Senyor Rey que li plau que sie donada provisió de vida entretant á cascun dells et á cascun segons son estat, zo es, que cascu frare *Comanador*, et frare *Cavaller* aja son *Escuder*, e guels sie donat á cascu dels *Comanadors-Cavallers XVIII diners jaccen*, entre menjar et vestir seu et del *escuder*, et daquells pach la soldada del *escuder*.

Et á cascun Frare servent qui *Comanador* sie XII diners jaccen, et als Frares *Cavallers* que son de convent á cascun XII diners jaccen. E als Frares servents á cascu VIII diners jaccen.

Al Quint Capítol Respon lo Senyor Rey et plauli que lá on estarán puschen anar, de portar ab les guardes ensemps II ò III trets de ballesta entorn del loch, així emperó que ells alegen tal loch gue no sie Ciutat ne loch gran, mes loch fora ciutat et qui ao sie fort assenyalat, en axí gue vagen la primer vegade II laltre III á dos ò menys departidament que com les uns irán les altres estien.

Al VI Capítol respon lo Senyor Rey et plauli que sils sons presentades viandes ò draps per vestir et calzar ò pera lur lit, res dazó nols sie tolt, ans ho puxen tenir et usar daquelles coses.

Al VII Capítol Respon lo Senyor Rey et plauli que ab tota lur robe, arnés et armadures de lurs cors pusquen exir dels Castells, portar et tenirla hon serán, aixis emperó que les armadures que les quart, et les tenga aquell á qui serán comanats.

(1) Calatayud 16 Noviembre 1308.

Al VIII Capítol Respon lo Senyor Rey et atorga que ell trametrá son missatjer Aytal com áell se pertany et el fer requer al Senyor Papa per quel pregará que á ell plassia desembargar lur fet, zo es que fassa manament al *Inquisidor* desta terra, et als Bisbes quels desembarguen ó guey trametrá altres persones qui á ell plaurá que desembarguen.

Aquestes coses *Atorga* lo Senyor Rey sots tal condicio que ells dins III dies pus serán tornats á *Miravet* agen meses en poder del Senyor Rey lo Castell et les persones et tot zó del lur segons la provisio del Senyor Papa.

Interrogatorio, ó sea proceso formado á los Templarios de Masdeu, de la diócesis de Elna (Rosellon).

Raimundo, por la misericordia divina, Obispo de Elna, etc., recibimos ciertas letras del reverendo padre en Cristo, Señor Egidio, por la misericordia divina, Arzobispo de la Santa Iglesia de Narbona, etc., cuyo tenor es el siguiente (1):

«Egidio, por la permission divina, Arzobispo de la Santa Iglesia de Narbona, etc.

A Raimundo, Obispo de Elna, salud y sincera caridad en el Señor; Vistas las letras de nuestro Santísimo Padre y Señor el Papa Clemente V, y leidas ante nos, debeis saber que su contenido es el siguiente:

Clemente, Obispo, siervo de los siervos de Dios, etc.

Faciens missericordiam etc. (Véase la Bula dada en Poitiers, á 12 de Agosto 1308. Pont. an. 3.º)

Y á la verdad, el tenor de los artículos, de los cuales se hace mencion en las sobredichas letras apostólicas, que bajo verdadera Bula del mismo nuestro Señor el Sumo Pontífice, se hallaban incluso con hilo de cáñamo, que recibimos, vimos, tuvimos y mandamos nos fuesen leidas, son como siguen, con estas palabras:

«Estos son los artículos sobre los cuales se inquiera contra los hermanos de la Orden de la Milicia del Temple, como contra particulares infamados de muchas maneras, y vehementemente sospechosos sobre el contenido en los mismos artículos, y el grande escándalo existente contra ellos sobre estas cosas.

(1) El original de este proceso está escrito en papel de algodón, y se conserva en la Biblioteca Nacional en Paris (Cod. Colb. 1115, Regius 3918). Las tres primeras hojas se hallan en tal estado de degradacion que es sumamente difícil restablecer de una manera seguida el texto que contienen; pero como es una reproducción de las piezas que ya constan en el proceso general nos limitamos á insertar las primeras líneas.

Artículos contra las particulares personas de la Orden de la Milicia del Temple.

Primeramente, que en su recepcion y algunas veces despues etc. (Véanse dichos artículos en el proceso general.)

Por lo tanto, al llegar á vuestra presencia, no solamente dichas letras apostólicas, sino tambien la série de los artículos, á tenor de las presentes os mandamos en cuanto á nos toca cumplais segun el contenido de las mismas letras apostólicas, y procureis certificar y entregar al portador por instrumento público, no solamente el recibo de las presentes, sino tambien del tiempo de haberlas recibido, cuyas nuestras letras mandamos autorizar con nuestro sello y firmadas por los notarios públicos infra-escritos.

Dada en Paris, en nuestra casa, año del nacimiento del Señor 1309, 3 de las nonas de Mayo indiccion 7.ª año 4.º del Pontificado del Santísimo Padre y Señor Clemente, por la Providencia divina, Papa V.

Presentes el venerable Fulcon Balati, Canónigo de Clermont, y los discretos varones los Señores P. de Chadalen de Opiano, y Pedro Bongiaci de Vesola de la diócesis de Narbona, rectores de Iglesias, testigos llamados y especialmente rogados para esto.

Y yo, Guillermo Radulfo de Santo Floro, clérigo, de la diócesis de Clermont, notario público, con autoridad de la sacrosanta Iglesia Romana, certifico que vi, tuve y palpé las letras apostólicas y artículos sobredichos, no conteniendo sospecha alguna, como se supone, y mandé escribir fielmente el tenor de ellos palabra por palabra, y tomada copia del ejemplar de las letras y artículos, y compulsé diligente y fielmente con las mismas letras y artículos originales, y hallé que concordaban con el original, sin añadir ni quitar, y que pudiera cambiar la sentencia ó sentido, lo que suscribí y puse mi acostumbrado signo, y autorizado con el sello del expresado Señor Arzobispo de Narbona y por mandato del mismo llamado y especialmente rogado para esto.

(Lugar del sello.)

A la verdad, no habiendo podido poner en ejecucion hasta ahora, el contenido en las mismas letras, por causa de la enfermedad de nuestro cuerpo, como deseábamos y era de nuestro deber, y al hallarnos al presente restablecidos aunque no totalmente, queriendo como hijos de obediencia poner debidamente en ejecucion lo mandado, señalamos perentoriamente el miércoles inmediato que será el 19 de las Calendas de Febrero del año, *quo supra*, á dos frailes Predicadores y á dos frailes menores, de los conventos de la ciudad de Perpiñan, de nuestra diócesis de Elna, por nuestras letras bajo esta forma.